
ГЛОБАЛЬНА ЕКОНОМІКА

УДК 339.5:341.655 DOI: [https://doi.org/10.31617/zt.knute.2019\(107\)01](https://doi.org/10.31617/zt.knute.2019(107)01)

ДУГІНЕЦЬ Ганна д. е. н., доцент, завідувач кафедри світової економіки Київського національного торговельно-економічного університету
E-mail: g.duginets@knute.edu.ua
ORCID: 0000-0003-3708-3666 вул. Кіото, 19, м. Київ, 02156, Україна

ПАВЛИШИНА Катерина здобувач вищої освіти Київського національного торговельно-економічного університету
E-mail: kate.pavlyshyna@gmail.com
ORCID: 0000-0001-8090-3610 вул. Кіото, 19, м. Київ, 02156, Україна

САНКЦІЇ У ЗОВНІШНІЙ ТОРГІВЛІ

Проведено дослідження проблем посилення торговельних протистоянь у світовій економіці. Систематизовано основні форми економічних обмежень і санкцій. На прикладі взаємодії США та КНР розглянуто основні тенденції розвитку світової економіки: протекціонізм, регіоналізм, трансрегіоналізм. Ідентифіковано основні характеристики торговельних війн РФ проти України. Оцінено вплив санкцій РФ на українську економіку.

Ключові слова: міжнародна торгівля, санкції, обмеження, торговельні війни.

Дугинец А., Павлышина К. Санкции во внешней торговле. Проведено исследование проблем усиления торговых противостояний в мировой экономике. Систематизированы основные формы экономических ограничений и санкций. На примере взаимодействия США и КНР определены основные тенденции развития мировой экономики: протекционизм, регионализм, трансрегионализм. Идентифицированы основные характеристики торговых войн РФ против Украины. Оценено влияние санкций РФ на украинскую экономику.

Ключевые слова: международная торговля, санкции, ограничения, торговые войны.

Постановка проблеми. Після світової фінансово-економічної кризи 2008–2009 рр. провідні економіки світу відмовились від ліберальної доктрини розвитку та зосередились на захисті внутрішніх ринків від зовнішньої конкуренції шляхом проведення нетрадиційної грошово-кредитної політики та активної державної підтримки приватного бізнесу. Відповідні заходи з боку ринків, що розвиваються, призвели до зростання недовіри, дестабілізації налагоджених торговельних зв'язків, збільшення

спекулятивної активності та зниження ефективності багатосторонньої торговельної системи. Отже, світовій економіці характерна відмова її учасників від дотримання встановлених «правил гри», підйом популізму та націоналізму, неприйняття глобалізації, відкритих ринків, імміграції, розвитку міжнародного співробітництва та виконання раніше взятих на себе міжнародних зобов'язань.

Таке погіршення міжнародних економічних відносин спричинює торговельні суперечки, торговельні конфлікти та врешті-решт торговельні війни, які породжують різні обмеження та санкції, що негативно впливають на економіки країн. Це суперечить інтересам взаємовигідної участі країн в міжнародному поділі праці та перешкоджає отриманню вигідних переваг від розвитку торгівлі в цих умовах. Варто також зазначити важливість політичної складової санкцій, оскільки економічні санкції часто вводять з метою досягнення певних політичних цілей. Санкції та обмеження можуть суттєво впливати на економіки країн та груп країн, а також призвести до негативних наслідків подальшого економічного розвитку держав. Ураховуючи, що введення економічних санкцій завжди пов'язано з примусом до зміни політичного курсу країн – об'єктів санкцій, дослідження є актуальним за умов загострення накопичених у світовій торговельно-економічній системі структурних проблем.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Для розгляду економічного змісту санкцій, причин і мотивів їхнього накладення, а також типів економічних санкцій та їхньої економічної ефективності використано основні підходи системного аналізу: структуралістський, відтворювальний, генетичний та інституційний. «Економіка санкцій» як галузь наукових досліджень є складовою частиною інституційної теорії, що найповніше досліджено вченими-економістами західних країн, оскільки санкції є важливим елементом зовнішньої економічної політики саме західних держав, а її наукове обґрунтування становить особливий інтерес для європейських та американських вчених. Проте внаслідок загострення політичних відносин з Російською Федерацією дослідження обмежень та санкцій останнім часом поширено в працях вітчизняних науковців. Так, різні результати досліджень економічних санкцій розглянуто в працях таких вчених, як: Е. Асланова [1], Н. Калюжна [2], В. Панченко та Н. Резнікова [3], О. Шниркова [4], Г. Хафбауер, Дж. Скотт, К. Еліот, Б. Оегг [5], Т. Мейдис, Х. Лаура, М. Голіард [6], С. Оксенсті-ерна, П. Олссон [7].

Ураховуючи вагомий внесок наявних напрацювань в обраній сфері, під час формування зовнішньої політики держави варто також оцінити, як впливає запровадження обмежень на торгівлю між економічними суб'єктами, що розташовані переважно на території країн – об'єктів цих обмежень.

Метою дослідження є ідентифікація наслідків запровадження обмежень та санкцій щодо зовнішньої торгівлі між державами на прикладі взаємовідносин між США та Китаєм, а також оцінка впливу російських санкцій на українську економіку.

Матеріали та методи. Для розгляду зовнішньоторговельних відносин та торговельних обмежень використано такий комплекс взаємодоповнювальних методів наукового дослідження економічних процесів та явищ: системно-структурний; порівняльний, компаративний та статистичний аналіз; територіальний, ресурсний та інформаційний підходи. Інформаційною базою дослідження є статистичні й аналітичні матеріали та інформаційно-аналітичні збірники, бюлетені й огляди міжнародних організацій; інформаційні матеріали національних і закордонних дослідницьких центрів; низка вітчизняних та закордонних наукових джерел, результати власних досліджень, аналітичні й інформаційні матеріали з відкритих джерел.

Результати дослідження. Розвиток міжнародної торгівлі визначено цілями зовнішньоекономічної політики провідних країн-експортерів та практикою їх реалізації. Основою такої політики є теоретичні погляди керуючих кіл цих держав, відносини між торговельно-промисловими колами, що укладаються всередині суспільства внаслідок компромісів і суперечностей, значущість їхніх політичних та економічних позицій в країні. Охолодження торговельно-економічних відносин між будь-якими партнерами на світовій арені об'єктивно зумовлює зближення держав, що конфліктують, з іншими та призводить до виникнення обмежень, які характеризують формування торговельних суперечок, торговельних конфліктів, торговельних війн. Ці категорії близькі за значенням, проте вони не тотожні, а є певними етапами суперечностей у зовнішньоторговельних відносинах між країнами (рис. 1).

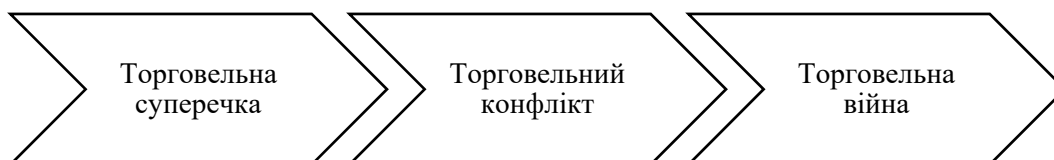

Рис. 1. Етапи погіршення зовнішньоторговельних відносин між державами

Джерело: складено авторами за [8, с. 110].

Найпоширенішими видами обмежень є санкції як елемент правової норми, що встановлює невідгідні наслідки у разі порушення правил однією країною, які застосовують інша або група країн. Економічні санкції – це інструмент зовнішньої політики, що використовують багато урядів. Вони накладаються більшою країною на меншу за декілька причин. Наприклад, якщо менша країна є загрозою для безпеки нації чи ця країна несправедливо ставиться до своїх громадян. Найчастіше це примусові заходи для досягнення конкретних політичних цілей, пов'язаних із торгівлею. Втім, в економічній літературі все ще немає ґрунтовного визначення змісту економічних санкцій, також недостатньо чітко прописано транспарентність та механізм їхнього прийняття, причини та мотиви, що впливають на процес формування рішень щодо введення санкцій.

З урахуванням різних джерел можна виокремити такі форми санкцій [9]: повномасштабні (повністю блокують будь-які види торговельних та фінансових операцій з цілими країнами); секторальні (стосуються окремих галузей економіки та групи осіб); адресні (обмежують операції з окремими особами або компаніями, включаючи заборону на в'їзд окремих осіб, замороження їхніх активів, фінансові обмеження).

У сучасних торговельних війнах санкції стають універсальним інструментом політичного та економічного насильства, що обумовлено низкою причин: вони є альтернативою застосування військової сили; витісняють офіційну дипломатію, демонструючи ерозію сформованих інститутів і правил гри; показують «живучість» найбільш злісних (з точки зору ініціаторів з-поміж розвинених країн) порушників міжнародного порядку та ін. [5].

Важливо зазначити, що, порівнюючи з політичними, міжнародним економічним конфліктам характерна значно більша кількість учасників. Це, *по-перше*, уряди країн, державні або близькі до держави корпорації; *по-друге*, будь-які суб'єкти підприємницької сфери країни-мети, їхні бізнес-партнери в інших країнах; *по-третє*, міжнародні економічні (та решта) організації. Санкції встановлюють завдання імпортозаміщення, тобто розвитку замкнутої системи відтворення, незважаючи на реальні витрати і відмовляючись від переваг максимального використання системи міжнародного поділу праці.

За результатами аналізу Міжнародного центру перспективних досліджень, за останні десятиліття тільки в 25 % економічних санкцій вони привели до суттєвих змін у поведінці держави, проти якої були запроваджені [10]. Наприклад, санкції ЄС проти Бірми, ембарго США проти Куби (озброєння, споживчі товари, гроші) від 1958 року, а також взаємовідносини КНР, ЄС і США, за яких встановлено ембарго на озброєння у відповідь на протести на площі Тяньаньмень 1989 р.

Найяскравіший приклад запровадження санкцій та обмежень – відносини між Сполученими Штатами Америки та Китайською Народною Республікою. Початком загострення зовнішньоторговельних відносин між США та Китаєм стало підписання чинним президентом США Д. Трампом у березні 2018 р. меморандуму «Про боротьбу з економічною агресією Китаю» [11]. Розслідування ініційовано ще у серпні 2017 р. як реалізація передвиборчих лозунгів американського президента. Результатом розслідування стало звинувачення Китаю у незаконному привласненні китайськими виробниками американської інтелектуальної власності та застосуванні дискримінаційних торговельних практик.

Комісія з привласнення інтелектуальної власності США (*The Commission on the Theft of American Intellectual Property*) оприлюднила інформацію про щорічні втрати американської економіки через продажі підробленої продукції, піратського програмного забезпечення та крадіжок комерційних таємниць. Ці втрати становлять від 1,25 до 3 % ВВП США щороку з 2013–2017 рр. (рис. 2).

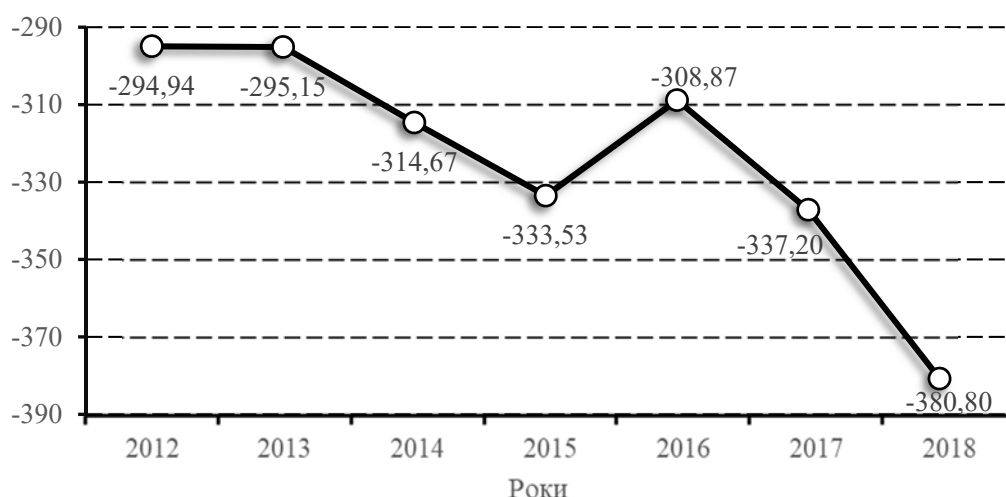

Рис. 2. Динаміка сальдо торгівлі товарами та послугами США з Китаєм у 2012–2018 рр., млрд дол. США

Джерело: розраховано авторами за [12].

Аналізуючи основні етапи запровадження торговельних обмежень, можна простежити їхню симетричність [2, с. 34]. Китай пропорційно та аналогічно інтенсивно реагує на всі запроваджені обмеження з боку США. Тож обидві сторони мають однакову можливість впливати на перебіг конфлікту.

За прогнозом Міжнародного валютного фонду, в США темпи зростання реального ВВП не мають чіткого тренду, а китайські показники помітно зменшилися. Так, у 2010 р. темп приросту ВВП Китаю становив 10,4 %, а 2018-го цей показник знизився вже до 6,6 % (рис. 3).

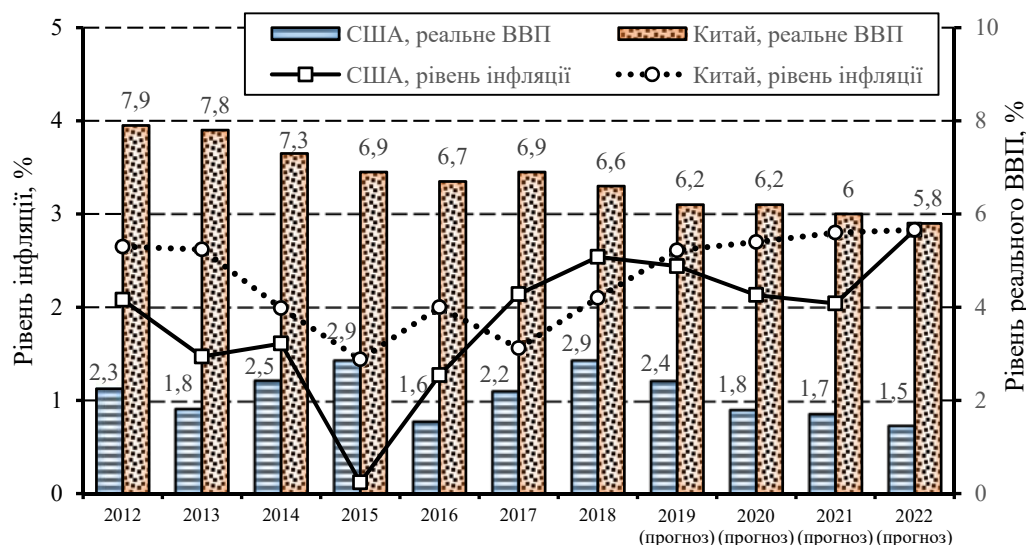

Рис. 3. Динаміка та прогноз темпів зростання ВВП і рівня інфляції США та Китаю

Джерело: складено авторами за [13].

Утім, темп приросту ВВП цих країн ніяк не пов'язаний з торговельним конфліктом між ними, адже зниження показників спостерігалось задовго до його початку, чого не можна сказати про рівень інфляції, що суттєво збільшився саме у 2018 р.

За результатами дослідження цих показників під час торговельної війни між США і Китаєм можна зробити висновок, що саме США зазнає найбільшої шкоди через неї. Це підтверджує торговельний баланс США (рис. 4): у разі збереження такої динаміки обсяг торгового дефіциту США збільшується.

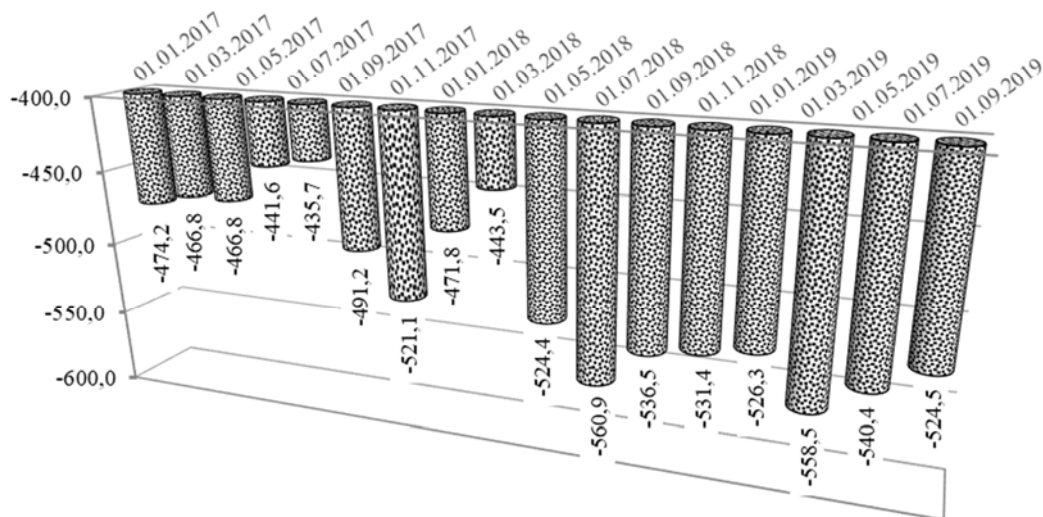

Рис. 4. Динаміка обсягу торгового дефіциту США, млрд дол. США

Джерело: складено авторами за [14].

Зазначене вище багато в чому характеризує майбутню торговельну політику США, а саме: вихід з транстихоокеанського партнерства; відмову від підтримки СОТ; курс на реформування вже наявних угод. Отже, нова торговельна політика США спрямована передусім на: захист інтересів американських виробників на внутрішньому ринку; перенесення виробничих потужностей на територію США і збільшення кількості робочих місць в країні; скорочення дефіциту торгового балансу з найбільшими партнерами США; стримування економічного розвитку Китаю; реформування СОТ.

Ці завдання разом із подальшим переходом торговельної війни у відкриту стадію призводять до накопичення структурних проблем у світовій торговельній системі. Через те, що характер регіональної економічної інтеграції змінюється внаслідок повернення до двостороннього формату домовленостей, а також за економічної ситуації в Україні, подальшим етапом дослідження є визначення наслідків обмежень і санкцій з боку Російської Федерації. Так, торговельні війни РФ проти України почались раніше, ніж агресія на сході України (табл. 1). За даними, наведеними у таблиці, можна спостерігати необґрунтованість дій з боку РФ. Ці торговельно-економічні протистояння є початком економічного тиску РФ проти України.

Таблиця 1

Характеристика торговельних війн РФ та України у 2012–2013 рр.

Сфера прояву	Характеристика	Передумови	Наслідки
«Сирна» війна	Торговельно-економічне протистояння між Україною та Росією в першій половині 2012 р. розпочалося внаслідок боротьби за російський ринок збуту, використано як інструмент економічного тиску на Україну з боку РФ	Заява головного державного санітарного лікаря РФ Г. Онищенко про низьку якість твердих сирів українського виробництва	«Сирна» війна підтвердила високу якість твердих сирів українського виробництва. Проте орієнтовні втрати українських виробників від невиконаного експорту становили близько 300 млн грн
«Шоколадна» війна	Торговельно-економічне протистояння між Україною та Росією влітку 2013 р. щодо заборони продажів у РФ продукції української кондитерської компанії «Рошен»	Заява головного державного санітарного лікаря РФ Г. Онищенко про низьку якість шоколаду та цукерок виробництва компанії «Рошен»	Щомісячно «Рошен» експортувала в РФ продукцію на суму 135 млн грн (понад 200 млн дол. США на рік), наслідки призупинення експорту відчутні
Експортна блокада	Торгово-економічне протистояння внаслідок внесення 14.08.2013 р. митною службою РФ усіх українських імпортерів до переліку «ризикованих», що призвело до фактичної блокади поставок товарів з України до Росії	З 20-х чисел липня 2013 р. митники РФ розпочали безпричинну тотальну перевірку всіх транспортних засобів, які перевозили українську продукцію	За даними експертів, блокада може «вдарити» по окремих виробниках, але збитки невеликі, у межах 500 млн грн

Джерело: складено авторами на основі відкритих інформаційних джерел.

За даними Державної служби статистики України, можна прослідкувати, як за цими видами продукції обмеження РФ вплинули на загальний експорт України (табл. 2). Розглянемо детальніше обмеження на кондитерські вироби. Перший обмежувальний захід щодо кондитерських виробів здійснено 27.07.2013 р., у період «шоколадної» війни, що передбачало припинення поставок продукції виробництва «Рошен».

Таблиця 2

Деякі обмежувальні заходи, запроваджені в РФ щодо імпорту української продукції станом на грудень 2015 р.

Види продукції	Дати запровадження	Сутність обмежувального заходу
Кондитерські вироби (усі підприємства)	27.07.2013 – «Рошен» 05.09.2014 (усі інші підприємства)	Порушення вимог законодавства у сфері захисту прав споживачів, зокрема щодо маркування продукції
Молочна продукція, сири (усі підприємства)	07.04.2014 – частина підприємств 28.07.2014 – уся галузь	Невідповідність вимогам Федерального закону від 12.06.2008 № 88-ФЗ «Технічний регламент на молоко і молочну продукцію» із жирно-кислотного складу
Плодоовочеві та рибні консерви (усі підприємства)	28.07.2014	Невідповідність по ваговій частці головного продукту, невідповідність складу білку, жирів та вуглеводів, а також вітаміну С, магнію, кальцію, заліза, невідповідність енергетичній цінності
Курятина (ВАТ «Барський птахокомбінат»)	10.12.2015	Санітарно-епідеміологічні порушення: наявність шкідливих речовин

Джерело: складено авторами за [15].

Кондитерські вироби є одним із головних товарів в українському експорті переробленої харчової продукції (рис. 5). Зазвичай з України солодощі йдуть транзитом через Росію до країн Середньої Азії, в Монголію, Китай.

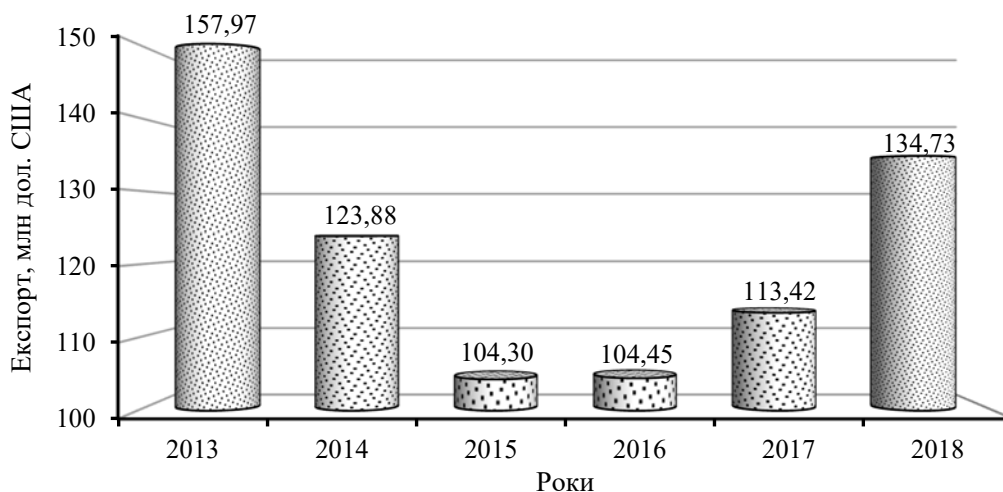

Рис. 5. Загальний експорт кондитерської продукції України, 2013–2018 рр.

Джерело: складено авторами за [16].

За даними на рис. 5 спостерігаємо різке зниження експортованої продукції до РФ через зазначені вище санкції.

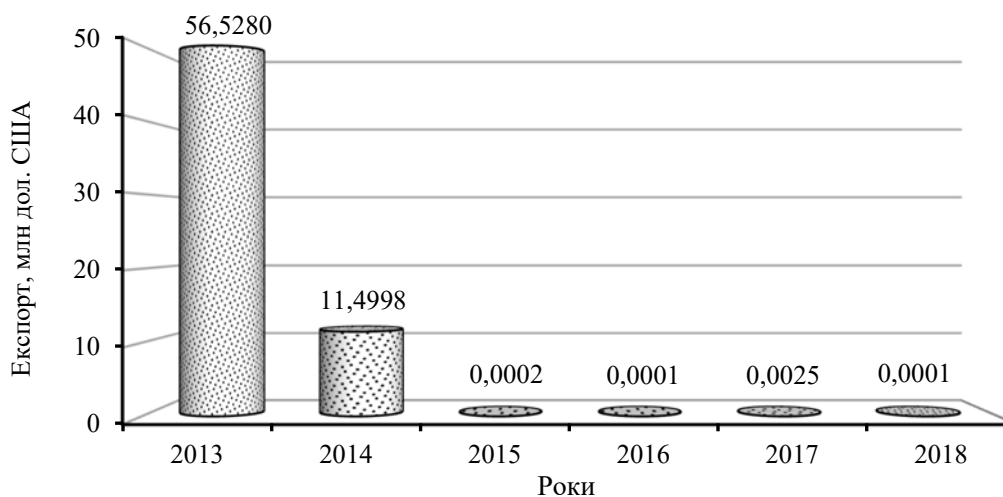

Рис. 6. Експорт кондитерських виробів до Росії, 2013–2018 рр.

Джерело: складено авторами за [16].

Незважаючи на санкції, РФ залишається одним з основних торговельних партнерів України. Такий висновок можна зробити, посилаючись на дані Державної служби статистики України про зовнішньоторговельну діяльність України (рис. 7).

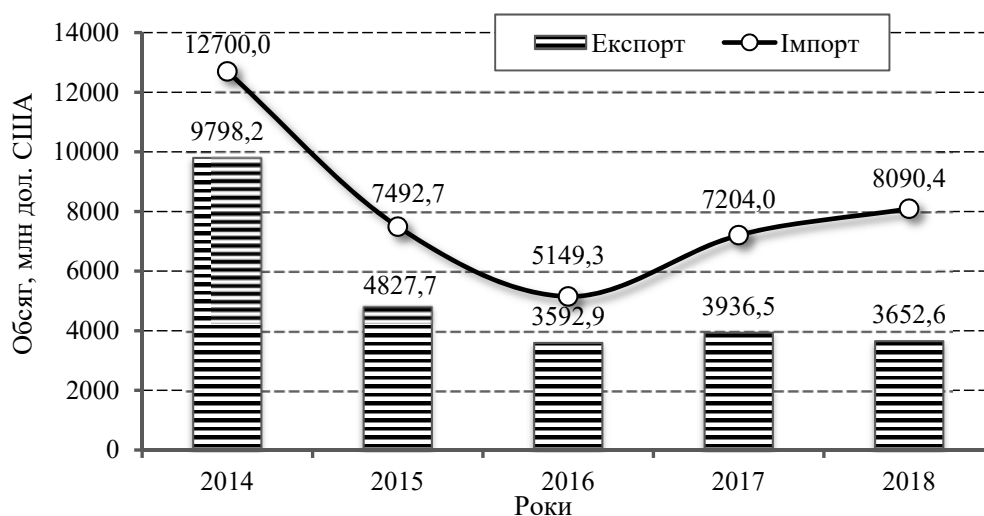

Рис. 7. Динаміка експорту з України та імпорту з РФ, 2014–2018 рр.

Джерело: складено авторами за [16].

Так, за даними про зовнішню торгівлю України за 2018 р., першу позицію за обсягом українського експорту серед усіх країн посіла саме Росія. За цей період Україна відправила країні-агресору товарів на суму 3,7 млрд дол. США. Друге та третє місця займають відповідно Польща (3,3 млрд дол. США) та Італія (2,6 млрд дол. США) [16].

За обсягом імпорту до України Росія зберігає свою позицію. За 2018 р. в Україну ввезено товарів на суму 8,9 млрд дол. США. Порівнюючи з показниками експорту, маємо від’ємне торговельне сальдо –4,4 млрд дол. США. Надалі за обсягом імпорту йде Китай. Його імпорт становить 7,6 млрд дол. США, сальдо також від’ємне. Третю позицію посідає Німеччина, обсяг імпорту – 5,9 млрд дол. США, сальдо, як і в Китаї та Росії, від’ємне та перевищує експорт майже втричі [16].

Проте більшу частину імпортованої продукції до України становлять товари стратегічного призначення – нафта та нафтопродукти. Зазвичай запровадження санкцій та обмежень має за мету зменшення залежності від Росії, але є товари, які вигідніше купувати саме в РФ. Друга за обсягами позиція – вугілля, проте не енергетичне, а коксово-бітумінозне, що використовують у металургійній промисловості. Його закупки в інших країнах за значно вищими цінами позначаються на вартості готової продукції. А металургійна продукція – один із основних експортних товарів України, що до того ж має дуже жорсткі умови конкуренції на зовнішніх ринках. Стосовно міндобрив, то в структурі ціни значну частину мають витрати на газ. Через те, що в Росії ціна на газ для виробників у рази нижча, ніж для України, виробництво українських міндобрив є нерентабельним.

Унаслідок війни та політичного конфлікту «тіньова» торгівля з Росією не відображена в офіційній статистиці та зберігається на досить високому рівні. Це, насамперед, товарообіг через треті країни,

до яких належать Словаччина, Польща, Білорусь, та контрабанда. Деякі українські підприємства на кордоні з Білоруссю проводять збірку продукції. До того ж багато російських компаній реєструють свої підприємства в інших країнах, щоб залишатися на українському ринку, чи вдаються до ребрендингу [17]. Тож реальні показники частки Росії в українській зовнішній торгівлі вищі за ті, що надає українська офіційна статистика.

Висновки. Проведене дослідження характеру торговельних війн та запровадження санкцій у разі взаємодії такого роду між країнами за наявності глобальних ринків товарів і послуг, поглиблення міжнародного поділу праці та ряду інших характеристик глобальної світової економіки дає можливість зробити висновок про двоїстий характер впливу економічних санкцій як на країни – об'єкти санкцій тиску, так і на держави, що виступають організаторами таких санкцій. Сучасні торговельні війни можна охарактеризувати як системоутворювальний фактор для національних економік і їхньої зовнішньої торгівлі. Успішність цих війн як для держави-ініціатора, так і для держави, на яку спрямовані санкції, визначено ціною санкцій та різноманітністю використовуваних інструментів.

Через загострення двосторонніх відносин між США та Китаєм, передумовами чого можна вважати початок розслідування Комісією привласнення інтелектуальної власності США, за висновками якої країна зазнала великих втрат у грошовому еквіваленті внаслідок неповаги Китаєм інтелектуальної власності США, запроваджено взаємні торговельні обмеження. Отже, економіка США зазнала більше втрат від цих обмежень, аніж Китай.

Необґрунтовані обмежувальні заходи щодо української продукції з боку Росії мали прихований мотив, оскільки якість українських сирів чи кондитерських виробів перевірено іншими країнами (союзниками РФ), які засвідчили неправомірний характер цих санкцій. Через санкції, що запроваджені РФ після 2014 р., українські виробники почали шукати нові ринки збуту. Отже, спостерігаємо різке зниження експорту до РФ продукції, що потрапила під санкції, а також покращання показників її експорту загалом. Проте, незважаючи на санкції у відповідь, Україна продовжує імпортувати стратегічно важливу продукцію з РФ, що вимагає додаткової аргументації цих відносин та передбачає необхідність подальших ґрунтовних досліджень у цій сфері.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Асланова Е. І. Торгова війна як прояв економічних конфліктів: зміст та специфіка розгортання. Сучасні наукові погляди на економічні механізми стимулювання соціально-економічного розвитку: матеріали доповідей Міжнародної науково-практичної конференції (м. Ужгород, 16 лют. 2019 р.); за заг. ред.: М. М. Палінчак, В. П. Приходько, А. Кrynські. У 2-х ч. Ужгород: Гельветика, 2018. Ч. 1. С. 14-17.

2. Калюжна Н. Г. Міждержавні торговельні конфлікти як уособлення політики непротекціонізму. Проблеми системного підходу в економіці. Київ. 2019. Вип. 1(69). С. 30-36.
3. Панченко В., Резнікова Н. Нова норма світової економіки як середовище становлення неопротекціонізму. Міжнародні відносини. Серія «Економічні науки»: збірник наукових праць. 2014. № 4. URL: http://journals.iir.kiev.ua/index.php/ec_n/article/view/3144.
4. Шнирков О. І. «Принципи та інструменти економічних санкцій ЄС щодо третіх країн». *Міжнародні відносини. Економічні науки*. 2018. № 17.
5. Hufbauer Gary C., Schott Jeffery J., Elliot Kimberly A., Oegg B. *Economic Sanctions Reconsidered*, 3d ed., Washington, D. C.: Peterson Institute for International Economics. 2009. P. 249.
6. Madies T., Laurila H., Golliard M. *Economic Sanctions: Embargo on Stage. Theory and Empirical Evidence* // Universitas Friburgensis, University of Tampere, Fribourg. 2013. P. 127.
7. Oxenstierna S., Olsson P. *The economic sanctions against Russia Impact and prospects of success*, Stockholm. 2015. P. 88.
8. Гордєєва Т. Міжнародні торговельні суперечки у сучасній регулятивній парадигмі. *Міжнародна економічна політика*. 2013. № 2 (19). 125 с.
9. Європейська Бізнес Асоціація. URL: <https://eba.com.ua/pravovi-aspekty-ukrayinskyh-sanktsij/>.
10. Міжнародний центр перспективних досліджень. URL: <http://icps.com.ua/ekspertna-dyskusiya-antyrosiyski-sanktsiyi-instrument-vplyvu-chy-demonstratsiya-bezsylyya/>.
11. Trump D.J. Presidential Memorandum on the Actions by the United States Related to the Section 301 Investigation. URL: <https://www.whitehouse.gov/presidential-actions/presidential-memorandum-actions-united-states-related-section-301-investigation>.
12. Wiśniewska M. Sankcje ekonomiczne Unii Europejskiej // *Studia Europejskiej*. 2015. № 2. S. 29-43.
13. International Monetary Fund. Official site. URL: <https://www.imf.org/external/index.htm>.
14. Trade Balance: Goods and Services, Balance of Payments Basis (BOPGSTB). URL: <https://fred.stlouisfed.org/series/BOPGSTB/.%20Accessed%20on%202018%20November%2024>.
15. Постанова Кабінету Міністрів України «Про ставки ввізного мита стосовно товарів, що походять з Російської Федерації» №1146 від 30 грудня 2015 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1146-2015-%D0%BF>.
16. Державна служба статистики України. URL: www.ukrstat.gov.ua.
17. Стаканов Р. Д. «Наслідки взаємних економічних санкцій України та Росії в умовах військово-політичного протистояння». *Міжнародні відносини. Економічні науки*. 2019, № 17.

Стаття надійшла до редакції 25.11.2019.

Duginets G., Pavlyshyna K. Sanctions in foreign trade.

Background. Following the global financial and economic crisis of 2008–2009, the world's leading economies have rejected the liberal development doctrine and focused on protecting domestic markets from external competition as a result of restrictions and sanctions realization. Taking into consideration that the introduction of sanctions has always been associated with coercion to change the political course of countries – the objects of sanctions, the chosen direction of the research is relevant in the context of the exacerbation of structural problems accumulated in the world trade and economic system.

An analysis of recent research and publications has shown that, despite the existence of some scientific achievements, the question of assessing the impact which enforces trade restrictions between economic entities, located mainly within the territories of the countries subjects to these restrictions, remains unresolved.

The **aim** is to identify the introduction consequences of restrictions and sanctions on foreign trade between states, on the example of the US and China relations, as well as to assess the impact of Russian sanctions on the Ukrainian economy.

Materials and methods. The complex of complementary methods of scientific research of economic processes and phenomena was used using statistical and analytical materials of the World Bank Group, World Trade Organization, the European Bureau of Statistics, the State Statistics Service of Ukraine, as well as the results of own scientific research.

Results. It is proved that the cooling of trade and economic relations between any partners in the world stage objectively contributes to the rapprochement of the conflicting states with others, and leads to the restrictions occurrence that characterize the formation of trade disputes, trade conflicts, trade wars. Among the most common types of restrictions are sanctions, as an element of a rule of law that establishes unfavorable consequences in case of rule violation of one country and application by a country or group of countries. The main forms of economic sanctions have been identified. It is substantiated that, compared to political conflicts, international economic conflicts are characterized by a much larger number of participants, run contrary to the interests of mutually beneficial participation of countries in the system of international division of labor, and impede receiving benefits and advantages of international trade development.

The peculiarities of the trade war between the USA and the PRC were investigated; it has been determined that it is the USA that is the most harmed by it. The identification of trade wars against Ukrainian producers by Russia was completed.

Conclusion. The investigation of trade wars nature and, accordingly, the imposition of sanctions on these countries' interactions in the conditions of the existence of global markets for goods and services, deepening the international division of labor and several other global world economy characteristics allows to conclude about the dual nature of the impact of economic sanctions on countries – objects of pressure sanctions, as well as on states that act as sanctions organizers. Thus, despite the sanctions in return, Ukraine continues to import strategically important products from the Russian Federation, this requires additional argumentation of these relations and foresees the need for further thorough researches in this area.

Keywords: international trade, sanctions, restrictions, trade wars.

REFERENCES

1. Aslanova, E. I. (2018). Torgova vijna jak projav ekonomichnyh konfliktiv: zmist ta specyfika rozgortannja. Suchasni naukovi pogljady na ekonomichni mehanizmy stymuljuvannja social'noekonomichnogo rozvytku: materialy dopovidej Mizhnarodnoi' naukovo-praktychnoi' konferencii' [Trade war as economic conflicts manifestation: the content and specifics of deployment. Modern scientific views on economic mechanisms of social and economic development stimulation: reports materials of the international scientific and practical conference] (Uzhgorod, 16.02.2019). M. M. Palinchak, V. P. Pryhod'ko, A. Krynski (Eds). (part 1-2). Uzhgorod: Gel'vetyka [in Ukrainian].
2. Kaljuzhna, N. G. (2019). Mizhderzhavni torgovel'ni konflikty jak uosoblennja polityky neprotekcionizmu. Problemy systemnogo pidhodu v ekonomici [Interstate trade conflicts as the personification of the non-protectionism policy. Problems of systematic approach in economy]. Kyi'v. (Iss. 1(69), (pp. 30-36) [in Ukrainian].
3. Panchenko, V., & Reznikova, N. (2014). Nova norma svitovoi ekonomiky jak seredovyshhe stanovlennja neoprotekcionizmu [The new norm of the world economy as the environment of Neo-protectionism formation]. *Mizhnarodni vidnosyny. Ekonomichni nauky – International relations. Economic sciences*, 4. Retrieved from http://journals.iir.kiev.ua/index.php/ec_n/article/view/3144 [in Ukrainian].

4. Shnyrkov, O. I. (2018). Pryncypy ta instrumenty ekonomichnyh sankcij JeS shhodo tretih kraï'n [Principles and instruments of EU economic sanctions on third countries]. *Mizhnarodni vidnosyny. Ekonomichni nauky – International relations. Economic sciences*, 17 [in Ukrainian].
5. Hufbauer Gary, C., Schott Jeffery, J., Elliot Kimberly, A., & Oegg, B. (2009). *Economic Sanctions Reconsidered*, 3d ed., Washington, D. C.: Peterson Institute for International Economics [in English].
6. Madies, T., Laurila, H., & Golliard, M. (2013). *Economic Sanctions: Embargo on Stage. Theory and Empirical Evidence*. Universitas Friburgensis, University of Tampere, Fribourg [in English].
7. Oxenstierna, S., & Olsson, P. (2015). *The economic sanctions against Russia Impact and prospects of success*. Stockholm [in English].
8. Gordjejeva, T. (2013). Mizhnarodni torgovel'ni superechky u suchasnij reguljatyvnij paradymgi [International trade disputes in the current regulatory paradigm]. *Mizhnarodna ekonomichna polityka – International economic policy*, 2 (19), 125 [in Ukrainian].
9. Jevropejs'ka Biznes Asociacija [European Business Association]. (n.d.). *eba.com.ua*. Retrieved from <https://eba.com.ua/pravovi-aspekty-ukrayinskyh-sanktsij/> [in Ukrainian].
10. Mizhnarodnyj centr perspektyvnyh doslidzhen' [International Center for prospective studies]. (n.d.). *icps.com.ua*. Retrieved from <http://icps.com.ua/ekspertna-dyskusiya-antyrosiyski-sanktsiyi-instrument-vplyvu-chy-demonstratsiya--bezsylyya/> [in Ukrainian].
11. Trump, D. J. Presidential Memorandum on the Actions by the United States Related to the Section 301 Investigation. (n.d.). *whitehouse.gov*. Retrieved from <https://www.whitehouse.gov/presidential-actions/presidential-memorandum-actions-united-states-related-section-301-investigation> [in English].
12. Wiśniewska, M. (2015). Sankcje ekonomiczne Unii Europejskiej [Economic sanctions of the European Union]. *Studia Europejskiej – European Studies*, 2, 29-43 [in Polish].
13. International Monetary Fund. *imf.org*. Retrieved from <https://www.imf.org/external/index.htm> [in English].
14. Trade Balance: Goods and Services, Balance of Payments Basis (BOPGSTB). (n.d.). *fred.stlouisfed.org*. Retrieved from <https://fred.stlouisfed.org/series/BOPGSTB/.%20Accessed%20on%202018%20November%2024> [in English].
15. Postanova Kabinetu Ministriv Ukrai'ny «Pro stavky vviznogo myta stosovno tovariv, shho pohodjat' z Rosijs'koi' Federacii'» № 1146 vid 30 grudnja 2015 r. [Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine «On import duty rates on goods originating in the Russian Federation» № 1146 of December 30, 2015] Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1146-2015-%D0%BF> [in Ukrainian].
16. Derzhavna sluzhba statystyky Ukrai'ny [State Statistics Service of Ukraine]. (n.d.). *ukrstat.gov.ua*. Retrieved from www.ukrstat.gov.ua [in Ukrainian].
17. Stakanov, R. D. (2019). Naslidky vzajemnyh ekonomichnyh sankcij Ukrai'ny ta Rosii' v umovah vijs'kovo-politychnogo protystojannja [Consequences of mutual economic sanctions of Ukraine and Russia in conditions of military and political confrontation]. *Mizhnarodni vidnosyny. Ekonomichni nauky – International relations. Economic sciences*, 17.